

Popülist İtirazdan Popülist İdareye: SYRIZA ve PODEMOS Örnekleri

Onur Yıldız, Yalova Üniversitesi İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
e-posta: onur.yildiz@yalova.edu.tr

Yunanistan'da 2015 yılı Ocak ayı sonunda gerçekleşen seçimlerde iktidara gelen SYRIZA (*Synaspismós Rizospastikís Aristerás*-Radikal Sol Koalisyon) Avrupa ana akım siyasetinde son birkaç on senedir hâkim olan merkezci uzlaşmanın dışında yer alarak iktidar konumuna erişen ilk siyasal proje olma özelliğini taşıyor. Yunanistan'da 2008 yılında beri süregelen ekonomik kriz IMF (*International Monetary Fund*) ve Avrupa Merkez Bankası gibi uluslararası aktörlerin yönlendirmesi ile *Neo Demokratia* (Yeni Demokrasi) ve PASOK (*Panhellinion Sosialistiku Kinema*- Pan-Helenik Sosyalist Hareket) gibi yerel siyasal aktörler aracılığıyla yönetildi. Kriz halk kitleleri için yoksullaşma, işsizlik oranlarında artış ve devletin sosyal alanlardan çekilmesi sonuçlarını yaratırken; SYRIZA, krizin muhatap ve mağdurları olan kesimlerin temsiliyetine talip olan bir siyasal söylem ile ana akım uzlaşmaya bir itiraz olarak siyasal kimliğini oluşturdu. 2007 yılında yapılan seçimlerde elde ettiği yüzde beşlik oy oranını istikrarlı bir şekilde arttıran SYRIZA, 2015 yılı seçimlerinde yüzde otuz altının üzerinde oy oranına sahip olarak seçimlerden birinci parti olarak çıkmayı ve bir koalisyon hükümeti ile de olsa iktidara ortak olmayı başardı. 2008 yılından beri süregelen ekonomik kriz Avrupa'nın her ülkesinde farklı boyutlarda etkisini gösterirken, krizin neoliberal reçeteler ile idaresine halkçı itiraz konusunda Avrupa'da SYRIZA tekil bir örnek değil. İspanya'da 2014 yılında kurulan PODEMOS (Yapabiliriz) adlı siyasal parti temelleri ekonomik kriz karşıtı INDIGNADOS (Öfkeliler) hareketinde yer alan bir diğer ana akım karşıtı itirazı seslendiriyor. İspanya'da gerçekleşen 2014 Mayıs ayı Avrupa Parlamentosu seçimlerinde aldığı yüzde sekizlik oy oranı ile 5 milletvekilliği kazanan PODEMOS, hâlihazırdaki kamuoyu yoklamalarında Aralık ayında düzenlenecek genel seçimlerin favorisi olarak gösteriliyor. SYRIZA ve PODEMOS Avrupa siyasetinde halkçı, kamucu ve demokratik yeni bir siyasal söylem inşasında ortaklaşırken, aynı zamanda bu ortaklaşmayı PODEMOS lideri Pablo Iglesias'ın seçim öncesi SYRIZA mitinglerinde boy göstermesi gibi kurumsal ve organik bir işbirliğine kadar götürüyorlar.

Özellikle 1980'lerden itibaren Avrupa siyasetinde kurumsallaşan hegemonik söylem; ekonomide düzenleme karşıtı, devlet tarafından üstlenilen sosyal sorumlulukları piyasa aktörlerine bırakan, siyasal idareyi etkinlik ve verimlilik gibi piyasacı mantıklar üzerinden yürüten neo-liberal bir uzlaşının önünü açtı. Bu uzlaşma bir yandan devlet idaresini piyasa mantıklarına göre yeniden kodlayan bir idari akıl ile yürütülürken, bir yandan da siyasal alanın genel söylemsel çerçevesine yaptığı ideolojik müdahale ile bu tekil siyasal söylemin

normalleştirilmesi ve ana akımlaştırılmasını sağladı. Neoliberal siyasal söylem 'normal' olan ve 'tek alternatif' olarak kodlanıp, hegemonikleşirken, birçok Avrupa ülkesinde siyasal kimlikleri kuran sınırlar aşındı ve yeniden çizildi. Özellikle Chantal Mouffe (2002) ve Jacques Rancière (2014) gibi düşünürlerin dikkat çektiği üzere Avrupa'nın pek çok yerinde siyaset alanı hâkim neoliberal söylemin taşıyıcıları olan farklı siyasal aktörlerin bulunduğu bir uzlaşma alanı oldu. Siyasal özneleri birbirinden ayıran farklar silikleşti. Birleşik Krallık'ta İşçi Partisi, Fransa'da Sosyalist Parti, Almanya'da Sosyal Demokrat Parti gibi Avrupa sosyal demokrasinin temsilcisi olan siyasal aktörler, evvelden bir siyasal sınır ile ayrıldıkları merkez sağda yer alan Birleşik Krallık'ta Muhafazakâr Parti, Fransız Halkçı Hareket Partisi ve Alman Hristiyan Demokrat Partisi gibi partiler ile benzer siyasal programların savunucuları haline geldiler.

Bu merkezi uzlaşma siyasal idareyi ve ekonominin idaresini aynılaştırdı. Siyaset ve ekonomi piyasadan türeyen benzer kurallara bağlı olarak yönetilirken; siyaset, piyasanın dayattığı 'akılcı' yöntemler ile sürdürülen teknokratik bir uğraşma indirgendiydi. Siyasetin alanının bu şekilde daraltılması farklı siyasal taleplerin yükseltilmesinin önünü tıkadı. Siyaset merkezde gerçekleşmiş bir uzlaşmanın tezahürü olarak kurumsallaştırıldı ve bu uzlaşmaya yöneltilen itirazlar 'akıldışılık' ve 'sorumsuzluk' ile suçlandı.

Kısaca tarif edilmeye çalışılan bu siyasal izleğin önemli momentlerinden birisi yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve ayrımcılık gibi siyasal unsurlar üzerinden kurulan sağcı popülist bir siyasal söylemin itirazı ile girdiği çatışma oldu. Avrupa coğrafyasının hemen hemen her yerinde yükselen sağcı popülist siyasal organizasyonlar Fransa, Avusturya, Hollanda ve daha yakın zamanda Birleşik Krallık gibi ülkelerde önemli seçim başarıları gösterdiler. Sağcı popülist partiler neoliberal uzlaşmanın siyaset alanını sınırlayan müdahalesine, siyasal kimlik kurulumuna içkin olan duygulanımsal alanı aktifleştirerek itiraz ettiler. Özellikle göçmen karşıtlığı ve zaman zaman anti-semitizm üzerinden çizilen siyasal sınırlar, merkezdeki uzlaşmanın eksik bıraktığı duygulanımsal alanı ziyadesiyle 'hınç' üzerinden örgütleyen bir dışlayıcı siyasal kimlik kurulumu ile tamamlandı. Bu itiraz, siyasal dilini temelde göçmen karşıtlığı gibi unsurlar üzerinden örgütlese dahi Avrupa Birliği karşıtlığı, sekülerlik, güvenlik gibi pek çok söylemsel unsurun yanı sıra 2008 yılından beri de yaşanan ekonomik krize dair şikayetlerin de kısmen de olsa temsiline olanak veren bir söylemsel düzlem vazifesi gördü. Özellikle Yunanistan'da Hrisi Avgi (Altın Şafak) ve Birleşik Krallık'ta UKIP (*United Kingdom Independence Party* –Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi) gibi siyasal oluşumlar ekonomik krizin yol açtığı işsizlik, yoksullaşma ve sosyal devletin erozyonu gibi tahribatları yaptıkları söylemsel müdahale ile ayrımcı ve dışlayıcı bir 'hınç' etrafında kurulan siyasal kimliklerinde temsil iddiasını geliştirdiler. Bu

görünümde, siyasal alan merkezde piyasacı uzlaşmanın temsil edildiği 'akılcı' ve 'teknokratik' siyaset idarecileri ve bu uzlaşmaya itiraz eden milliyetçi, ırkçı ve ayrımcı siyasal öznellikler arasında bir ayrım halinde tezahür etti.

SYRIZA ve PODEMOS gibi siyasal partilerin önemi, merkezci neoliberal uzlaşma ile ırkçı sağcı popülist siyasal söylemlerin çatışması şeklinde ayrılmış olan siyasal alana popülizmin bir siyasal mantık olarak sunduğu imkanları demokratik, eşitlikçi ve kapsayıcı bir siyasal proje dahilinde sunmalarından kaynaklandı. Ana akım siyasetin hem popülizmi Avrupa merkezci bir bakış açısından Latin Amerika'da Venezuela ve Bolivya gibi ülkelerde var olan eşitlikçi ve kamucu popülist idareleri yok sayıp Avrupa'daki göçmen karşıtı, ırkçı ve ayrımcı siyasal projeler ile özdeşleştirmesi; hem de merkezci uzlaşmaya dair tüm itirazları popülizm ile suçlayarak marjinalleştirilmesi, Avrupa'da popülizme dair kavrayışın baskın yüzü oldu denilebilir.¹ Bu noktada SYRIZA ve PODEMOS'un önemi, popülizmi bir siyasal teknik olarak kavramaları ve popülist siyaseti sol siyasetlere ait demokratik, eşitlikçi ve kapsayıcı siyasal unsurlar ile kurmuş olmalarıdır. SYRIZA ve PODEMOS, Yunanistan ve İspanya'nın siyasal alanlarına popülist bir müdahalede bulunurken bu müdahale ile beraber eşitlikçi, demokratik ve kapsayıcı bir siyasal alternatifin ortaya çıkmasına yol açtılar. Bu müdahaleyi mümkün kılan da popülizmin bir siyasal mantık olarak kavranmasına izin veren bir düşünme tarzı oldu.

Hem SYRIZA hem de PODEMOS'un siyasal tekniklerini şekillendirenin Ernesto Laclau ile temsil edilen Post-Marksist düşüncenin popülizmin kavrayışına yaptığı teorik müdahale olduğu söylenebilir. Laclau, popülizmin belirli bir içerik ile tanımlanan tekil bir siyasal pozisyon değil, farklı siyasal söylemler tarafından kullanılacak formel bir siyasal mantık olduğunu öne sürdü. Bu mantık toplumu bir siyasal sınır ile halk ve yönetici elit sınıf arasında ayırmaya ve bu iki kesim arasındaki antagonistik ilişki içinde halk tarafında saf tutmaya dayanan özel bir eklemlenme stratejisi olarak tanımlanabilir.² Bu kavrayışın özelliği popülist siyasal projeleri içerdikleri siyasal vaatler, kullandıkları siyasal dil ya da iç organizasyonları ve lider ile kurdukları ilişki ile değil de bir siyasal mantık olarak popülizmin siyasal projelerini şekillendirmede ne derece baskın olduğu ile değerlendirmesiydi.

Buna göre popülizm iktidar karşısında yer alan türlü talepleri 'halk' kategorisine referansla bir araya getiren bir siyasal mantıktır ve bu mantık ırkçı, ayrımcı ve dışlayıcı siyasal söylemler tarafından kullanılabilirdiği gibi demokratik, eşitlikçi ve kapsayıcı siyasal projeler tarafından da kullanılabilir. Siyasal gösterenlerin farklı siyasal söylemler tarafından içerilebildiği, mutlak bir belirlenimden uzak ve siyasal olanın öncelendiği bu tahayyül içinde popülizm, var olan siyasal talepleri

ve bu taleplere ilişkin siyasal unsurları bir 'halk' kategorisi içinde en geniş miktarda temsil etme çabası ve bu çabayı yönlendiren mantığın adıdır. Ernesto Laclau popülizmi bu şekilde formel-yapısal bir anlayış ile kavramsallaştırdığında, her siyasal aktörün bir dereceye kadar popülist mantığı işlettiğini vurguladı. Bu anlayış doğrultusunda da popülizm ne neoliberal merkezci uzlaşmanın iddia ettiği gibi akıldışı ve sorumsuz bir siyasal proje ne de sağcı-ırkçı siyasal söylemlerde dile geldiği şekliyle hınç etrafında örgütlenmiş dışlayıcı bir siyasal öznellik olmak zorundaydı. Hem merkezdeki uzlaşmanın özellikle 2008'den bu yana devam eden ekonomik krizi neoliberal idaresi ile ortaya çıkan mağdurluklar ve talepleri temsil eden, hem de bu temsiliyet ilişkisini dışlayıcı bir hınç etrafında değil de eşitlikçi ve kapsayıcı bir birlik etrafında örgütleyen bir popülist projenin öncül örnekleri olan SYRIZA ve PODEMOS, Laclau'cu kavrayışın işler modelleri olarak öne çıktılar.

Her iki parti de yükselen toplumsal hareketler içinde dile getirilen taleplerin temsiliyetine talipler. Yunanistan örneğinde, 2008 yılında Alexandros Grigoropoulos adlı gencin polis tarafından öldürülmesi ardından başlayan isyanlar SYRIZA'nın toplumsal talepler ile ilişki kurduğu ve siyasal mantığını farklı siyasal elementlerin yan yanalığını sağlama konusunda şekillendirdiği ilk aşamalardan oldu. Bu süreci takiben 2008 yılında başlayan ekonomik kriz ve krizin IMF, Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Komisyonu üçlüsünün önderliğinde merkez sağ ve merkez sol partiler tarafından idaresi halk kitleleri içinde krizin neoliberal idaresine dair tepki ve talepleri yükseltti. SYRIZA toplumu krizin sorumluları ve krizin mağdurları olarak ikiye bölen bir siyasal sınır çizerek, popülist mantık dahilinde, krizin mağdurlarını, siyasal iktidar ve krizin sorumluları karşısında bir araya getirdi. Bu birliktelik sadece SYRIZA'yı oluşturan farklı sol siyasal organizasyonlar ile sınırlı kalmadı. Kriz mağdurluğu çizgisinde bir araya gelen tüm toplumsal kesimler popülist projenin dahili içine alındılar.

PODEMOS ise 2011 yılında İspanya'nın meydanlarında toplanan INDIGNADOS hareketinin siyasetçilerin kendilerini temsil etmediği iddiasıyla başlayan itirazının örgütlendiği sokak toplantıları ile organik bir bağ içinde şekillendi.³ Hareket altı aylık bir sürenin ardından meydanları boşaltırken, gösteriler ve işgal sırasında işlemeye başlayan halk forumları kitlelerin katılımıyla devam etti. PODEMOS lideri Pablo Iglesias kendisinin de içinde yer aldığı INDIGNADOS hareketinde bir araya gelen toplumsal talepleri 'la Casta' diye nitelediği yolsuzluğa bulaşmış siyasetçi ve işadamlarının karşısında bir araya getirme mantığı ile hareket etti.

Her iki siyasal parti de var olan siyasal düzene itiraz eden bir koalisyon olarak örgütlenirken sahip oldukları popülist mantık çerçevesinde bu koalisyonu

olabilecek en geniş siyasal temsile doğru genişletmeye çalıştılar. SYRIZA'nın 2015 yılı Ocak ayında yapılan seçimlerden birinci parti olarak çıkması ve sonrasında sağcı ANEL (Bağımsız Yunanlılar) partisi ile bir koalisyon hükümeti kurması bu genişletilmiş temsil ilişkisinin, siyasal iktidar karşısında bir araya gelmiş taleplerin itirazı durumundan siyasal iktidar pozisyonuna ortak olunması durumuna geçiş olması sebebiyle önem taşımakta. Popülist siyasal mantığın en temel karakteristiklerinden biri olan ve popülizmi bir itirazlar koalisyonu olarak örgütlemeyi mümkün kılan iktidar karşıtı pozisyonlar birliği hali, SYRIZA'nın siyasal iktidara ortak olması sebebi ile popülist teori açısından da yenilik teşkil eden bir durum oluşturmaktadır.

Bir popülist projenin, iktidar pozisyonunda, yani iktidar karşıtı talepleri bir araya getiren bir söylemsel çerçeveden bizzat taleplerin muhatabı olan bir pozisyona geçtiğinde, bu bir aradalık halini nasıl sürdüreceği, popülizm üzerine kuramsal çalışmalarda henüz yeterince ele alınmış bir nokta değil. Fakat hâlihazırda yaşanan deneyimler sol-popülist bir siyasal idarenin siyasal mantıklarının iktidar pozisyonunda nasıl işleyebileceği veya ne gibi çatışmalar içine gireceğine dair işaretler vermekte. Özellikle SYRIZA örneği bu konuda bazı önemli ipuçları sunuyor. Yunanistan hükümetinin ülke borçlarının idaresi konusunda Avrupa Komisyonu, Avrupa Merkez Bankası ve IMF ile sürdürdüğü müzakereler ve bu müzakereler esnasında yaşanan çatışmalar krizin mağdurları ve krizin sorumluları arasında çizilen siyasal hattın hala geçerliliğini korumakta olduğunu göstermekte. Bu noktada sol-popülist bir siyasal projenin, siyasal iktidara ortak olması durumunda bile kurumsal ve ideolojik olarak hegemonik söylemler ile sürdürdüğü çatışmanın devam ettiği ve sol-popülizmin itiraz halinde örgütlenmesinin imkânlarının geçerliliğini koruduğunu söyleyebiliriz. Fakat aynı zamanda bu çatışmanın devamı SYRIZA'nın bir araya getirdiği pek çok farklı siyasal talebin bu birliktelik hali ile kurdukları duygulanımsal bağın yeniden üretimini güçleştirme tehlikesini de barındırmakta. Sol-popülist bir itirazı örgütleyen duygulanımsal yatırımlardan demokratik, halkçı ve eşitlikçi bir siyasal idarenin üzerine kurulacağı duygulanımsal bağa geçiş SYRIZA örneğinde tartıştığımız sol-popülist siyasal projelerin hegemonik etkisinin genişletilmesi açısından önemli görülmekte.

Sonnotlar

¹ Ana akım siyasal teoride popülizm kavramsallaştırmasının eleştirisi için bkz. (Laclau, 2013; Stavrakakis ve Katsambekis, 2014).

² Ernesto Laclau'nun kavramsallaştırmasına benzer bir popülizm kavramsallaştırılması için bkz. (Canovan, 1999).

³ PODEMOS ve lideri Pablo Iglesias üzerine kapsamlı bir değerlendirme için bkz. (Tremlett, 2015).

Kaynakça:

Canovan M (1999). Trust the people! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political Studies*, XLVII, 2-16.

Laclau E (2013). *Popülist Akıl Üzerine*. İstanbul: Epos

Ranci re J (2014). *Demokrasi Nefreti*. İstanbul: İletişim

Stavrakakis Y ve Katsambekis G (2014). Leftwing Populism in the European Periphery: the Case of SYRIZA. *Journal of Political Ideologies*, 19(2), 119-142.

Tremlett G (2015) The Podemos Revolution: How a Group of Radical Academics Changed European Politics. *The Guardian*, 31 Mart 2015.